

Gotlands
Ornitologiska Förening

YTTRANDE

Datum Ärende
2012.03.20 M 8344-11

Svea hovrätt
Rotel 0601
Mark- och miljööverdomstolen
Box 2290
103 17 STOCKHOLM

Yttrande över handlingar från Vattenfall AB, Länsstyrelsen och Energimyndigheten i ärende M 8344-11; tillstånd för uppförande och drift av gruppstation för vindkraft på Mästermyr i Gotlands kommun (MMD mål M718-11 samt Länsstyrelsens beslut 551-4006-09)

Gotlands Ornitologiska Förening (GOF) har i föreläggande från Mark- och miljööverdomstolen den 2012-02-28, ombetts att senast 26 mars inkomma med yttrande över handlingar från Vattenfall AB, Länsstyrelsen i Gotlands län samt Energimyndigheten (aktbilaga 12, 16 och 19). GOF svarar här på dessa yttranden.

**SVAR PÅ AKTBILAGA 12
YTTRANDE FRÅN VATTENFALL**

Vattenfall AB:s yttrande med bilagda yttrande från Leif Nilsson, ändrar inte något i sak utan styrker istället ytterligare vad GOF tidigare framfört. GOF vill ändå besvara och kommentera de felaktigheter som framförs i yttrandet.

Kommentarer på bilagt yttrande från Leif Nilsson

Vattenfall AB väljer att inte bemöta den kritik som finns mot bolagets fågelstudie. Det kompletterande yttrandet från bolagets konsult baseras inte på nya studier utan befintligt material. GOF noterar vidare att senaste yttrandet inte undertecknats med koppling till Lunds universitet, vilket felaktigt gjorts tidigare (i MKB:en samt yttrandet). Vi vill även poängtera att konsulten fått uppdrag av Vattenfall AB att genomföra kontrollprogram om projektet genomförs. Ett kontrollprogram som i sådana fall skulle pågå i fem år och ge Nilsson ett privat mångmiljonprojekt. Nilsson avslutar sitt yttrande med att just beskriva att det är värdefullt med ett kontrollprogram och att dennes studie är en början. Det eventuella värdet av ett kontrollprogram är dock inget skäl i sig för att bevilja exploatering, särskilt inte som den strider mot svensk lagstiftning och EU-direktiv. Värdet av ett kontrollprogram kan dessutom starkt ifrågasättas med tanke på de stora bristerna i genomförandet och den vetenskapliga metodiken i fågelstudien. Det finns idag heller inget framtaget kontrollprogram att ta ställning till, varför frågan ter sig irrelevant i sammanhanget. Mot bakgrund av omständigheterna betvivlar GOF starkt att detta skulle kunna betraktas som oberoende och vi hävdar att av de resultat och yttranden som hittills presenterats finns starka skäl att betvivla riktigheten i data och analys (se tidigare handlingar i ärendet). Ett kontrollprogram kan inte upprättas utifrån Vattenfall AB:s hittillsvarande studier utan kräver ett vetenskapligt upplägg och som inkluderar studier

innan uppförande. I ett sådant scenario kan ett eventuellt tillstånd medge byggstart först efter minst två till tre års studier (tidigast 2014 eller 2015 förutsatt att sådana studier inleds 2012). GOF noterar att det **inte framkommit något nytt gällande Vattenfall AB och Nilssons fågelstudie och att studien är framtagen under förhållanden där Nilsson har ett egenintresse av att vindkraftsparken byggs. Därtill är kvaliteten på Vattenfall AB:s fågelstudie mycket bristfällig**, vilket vi visat på i tidigare yttranden. Ytterligare kommentarer framställs längre fram i detta yttrande.

I yttrandet står (sid 1):

“Mästermyr uppfyller kriterierna för en internationellt viktig lokal för den vitkindade gåsen (rastplats för minst 1 % av populationen) under en kort period på hösten vissa år. Även om Mästermyr uppfyller detta kriterium skall man i detta sammanhang hellre betrakta det så att en del kustvikar på Gotland är viktiga rastlokaler för de vitkindade gässen, vilka sedan besöker de fält som för tillfället erbjuder bäst födosöksförhållanden inom ett rimligt avstånd från nattplatsen (nattvikarna).”

Detta påstående är anmärkningsvärt. Det påstås att det är gässens viloplats under natten, kustvikarna, som är avgörande och att födosöksplatserna, där gässen är aktiva under dagtid, inte har någon betydelse. Påståendet saknar belägg och referenser till adekvat forskning och strider mot den vedertagna uppfattningen hos ornitologer/biologer, inom såväl den akademiska som den ideella arenan. Att det finns lämpliga platser för gässen att övernatta vid är självklart, men dessa styrs av var det finns föda – inte tvärtom som Nilsson tycks vilja ge en bild av. Nilsson blandar ihop detta med att det också finns viktiga kustlokaler som fungerar som både nattlokaler och födosöksområden.

GOF anser, baserat på decennier av erfarenhet från Mästermyr samt fleråriga omfattande studier av fågellivet, att **Mästermyr uppfyller kriterierna för en internationellt viktig lokal för den vitkindade gåsen (rastplats för minst 1 % av populationen)**.

Även med Vattenfall AB och Nilssons felaktiga beskrivning kvarstår dock problemet med att Mästermyr utgör en viktig födosöksplats för gässen. Här kommer Vattenfall AB in på vad som diskuterats tidigare i målet gällande kompensationsåtgärder. Det finns dock inget i tillståndet som är tvingande eller juridiskt bindande i detta avseende. Om Vattenfall AB avser att minska på födotillgången på Mästermyr (i praktiken ändra markanvändningen) för att minska områdets attraktion för gäss och därmed minska risker för dödsfall genom kollision, kan det inte räknas som en kompensationsåtgärd (se vidare i detta yttrande under svar på Energimyndighetens yttrande). Vid resonemang kring denna typ av åtgärd är det rimligt att diskutera skapande av nya rast- och födosöksområden i andra områden – vilket Nilsson eller Vattenfall AB inte nämner. Men det är en högst osäker metod som därtill kräver juridiskt bundna överenskommelser med berörda markägare. Därtill är det inte säkert att man lyckas med sådana förfaranden och det saknas referenser till andra fall där man lyckats med det. I sista meningen nämns återigen kompensationsåtgärder, att markanvändningen kan regleras för att minska attraktionen för fåglar. Men det saknar relevans, då detta inte är upptaget i tillståndet som tvingande och Vattenfall AB har tidigare deklarerat att de inte avser att teckna civilrättsliga avtal med markägare om sådana åtgärder (vilket heller inte ett miljötillstånd från tillståndsmyndigheten kan inbegripa). GOF har tidigare även ifrågasatt idén eftersom en sådan åtgärd svårligen kan betraktas som kompensation eftersom den innebär att reducera en viktig rast- och födosökslokal vilket inte är en positiv åtgärd för de arter som avses eller är i linje med vad som avses med kompensationsåtgärder. Denna typ av medvetna åtgärder är inte heller oproblematiska och vi vill därför uppmärksamma Vattenfall och Länsstyrelsen på svårigheterna och osäkerheten. Exempelvis har liknande åtgärder i Altamont vindkraftspark i Kalifornien lett till ökade hot mot fler arter. Syftet var att minska attraktionen hos rovfågel för området och därigenom minska antalet kollisionsdödade rovfåglar, genom att ändra markanvändningen så att rovfåglars bytesdjur reducerades. Detta har inte lett till önskad effekt och förutom att ha reducerat livsmiljö för aktuella bytesdjur dessutom inneburit att andra arter, som t.ex. den starkt hotade tigersalamandern försvunnit.

GOF noterar att inga konkreta kompensationsåtgärder, som bevisligen fungerar, är föreslagna och att tillståndet inte omfattar något som är tvingande i detta avseende. Vattenfall AB:s resonemang kring kompensationsåtgärder saknar därför trovärdighet.

Både Vattenfall AB:s yttrande och i bilagda yttrande refereras till *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss – en syntesrapport* (Rydell m.fl. 2011). Projektledaren för syntesrapporten, Martin Green, skriver i e-post 2011-11-18 följande: *“Slutsatsen är väl snarast att det är en ganska hög andel av kungsörnarna som flyger ihjäl sig (betydligt högre än andelen glador) vilket också i förlängningen är ett gott argument för att, återigen om man vill minska riskerna för kungsörnar, bör tänka sig för extra noga när det gäller vindkraftetablering på Gotland.”*

GOF noterar att projektledaren för den bilagda syntesrapporten (Rydell m.fl. 2011) anser att kungsörn är extra utsatt vid vindkraftutbyggnad och att man bör vara mycket försiktig gällande utbyggnad på Gotland.

Vad beträffar buffertzonen på 2 km till örnbönan anges inte i nämnda rapport (Rydell m.fl. 2011) att detta är ett maximivstånd. Vad som uppges i rapporten är att zonerna syftar till att reducera eller undvika störning från vindkraft. I verkligheten är revir dock inte cirkelrunda varför formen på revir och därmed en optimal buffertzona för varje örnböna varierar. I Mästermyr innebär det att en anpassad (optimal) buffertzona formas så att större del av tänkta vindkraftsområdet istället skyddas eftersom det fungerar som jaktområde för örnbönan – vilket alltså innebär mer än 2 km i riktning mot Mästermyr (se vidare i detta yttrande under svar på Länsstyrelsens skrivelse angående buffertzoner). I flera vetenskapliga publikationer har forskare i Norge visat att effekterna på havsörn vid en vindkraftutbyggnad är ökad dödlighet genom kollision med vindkraftverk (t.ex. Bevanger m.fl. 2009, Lie Dahl m.fl. 2012 och referenser däri), att örnbönan förlorar lämpliga häckningsplatser och födosöksområden (t.ex. Bevanger m.fl. 2009) och att det påverkar deras häckningsframgång (Lie Dahl m.fl. 2012). Häckningsframgången påverkas negativt hos havsörnar som häckar flera kilometer ifrån en vindkraftpark (upp till 3,5 km), och de negativa effekterna ökar ju närmare man kommer vindkraftparken. Hur denna påverkan ser ut på platser där reviren dessutom är större, som på Gotland, är ännu inte känt, men påverkan förväntas sträcka sig än längre från boet. Torgeir Nygård, en av de norska forskarna skriver att *”parken induserer mortalitet i et langt større geografisk område er det ingen tvil om”* angående de många havsörnar som kolliderat med vindkraftverk på ön Smöla, Norge. **Utifrån bevarandesynpunkt och för att följa lagstiftning och EU:s direktiv anser vi att det är helt nödvändigt med buffertzoner till örnbönan på Mästermyr. Vid tillämpningen ska förutom borevir, även jaktmarker och flygkorridorer beaktas.**

I sista stycket i avsnittet om kollisionsrisker för gäss beskrivs att vitkindad gås haft en stark beståndstillväxt och att det förekommer diskussioner om skydds jakt på arten för att minimera skador på jordbruket. Detta är ett högst irrelevant resonemang och det visar på något annat än god vetenskaplig arbetsmetod. Inom Mästermyr förekommer ingen skydds jakt och det har inte ansökts om tillstånd för sådan. Skydds jakt regleras i jaktlagen och är ett instrument som kan användas då inga andra åtgärder fungerar, för att begränsa skador. Att tillåta dödsfall och störning på fågellivet (gäss) från vindkraftverk i Mästermyr kan inte motiveras av att gäss orsakar skador på grödor på andra platser eller ens om det skulle uppstå i aktuellt område. Tillvägagångssättet är inte heller förenligt med god jaktetik. **Vi vill här återigen peka på att Vattenfall AB:s konsult, Nilsson, inte beskriver fakta neutralt och att den vetenskapliga grunden för uttalandena starkt kan ifrågasättas.**

I yttrandet står vidare att: *“Man måste också beakta att gässen endast finns i området under en kortare period och inte varje år. Området närmast vindkraftverken kan också göras mindre attraktiva för gässen om skördade fält runt vindkraftverken plöjs innan gässens ankomst eller nyttjas för mindre attraktiva gördor”.*

Att gässen inte finns i området varje år stämmer inte (inte ens Vattenfall AB:s egen studie i målet visar detta) och vi efterfrågar underlaget till detta påstående. Att gässen endast skulle finnas under en kortare period hävdas i samband med att riskbedömning görs av konsulten. Vi vill därför sätta det som i yttrandet sägs vara "kort period" i perspektiv, nämligen att samma tidskriterie därmed gäller för samtliga rastplatser under vår och höst utanför häckningsplatserna i norra Ryssland. Vi tror dock att avsikten med uttrycket här inte varit att beskriva att samtliga rastplatser i Sverige innebär låga risker vid vindkraftsetablering, utan snarare att syftet varit att i detta mål försöka ge en bild av att Mästermyr skiljer sig från övriga platser genom att vara mindre känsligt för vindkraftverk. **Förekomsten av vitkindade gäss på Mästermyr är likvärdig med andra rastplatser för denna gåsart.** Återigen kan beskrivningen av fågellivet som Vattenfall AB presenterar inte anses vara objektiv och den vetenskapliga grunden för uttalandena kan ifrågasättas.

I *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss – en syntesrapport* (Rydell m.fl 2011) står följande (sid 71–72): *"För en MKB behövs en utförlig och grundlig bedömning av områdets betydelse för fåglar och vilka konsekvenser en exploatering kan väntas få. Det är viktigt att de inventeraren har nödvändig fältbestämningkunskap och att inventeringarna utförs vid rätt tidpunkt och i rimlig omfattning. Det är även viktigt att de tillkommande analyserna och de bedömningar som görs är vederhäftiga och följer sund vetenskaplig praxis."*

Mot bakgrund av dessa formuleringar styrker det vad GOF visat i ärendet om att Vattenfall AB:s studie av fågellivet är bristfällig och därmed inte kan tjäna som tillräckligt underlag för tillstånd för exploatering. Mark- och miljödomstolen meddelar i sitt beslut att fågelstudien "inte skiljer sig från vad som är brukligt", vilket möjligen ska tolkas som att det avser omfattningen på studien och inte kvaliteten. Vi anser dock att det inte kan vara ett acceptabelt motiv att använda som beslutsunderlag och vi hävdar att kvaliteten på studien måste bedömas och brister och fel ska beaktas. Har man kännedom om brister i underlaget måste detta givetvis beaktas och det bör göras en bedömning av om det finns tillräckligt underlag i Vattenfall AB:s underlag för att fatta ett beslut. Även med detta underlag och framförallt tillsammans med de uppgifter som GOF inlämnat anser vi dock att domstolen har ett underlag som om man följer svensk lag och EU:s direktiv omöjliggör en vindkraftutbyggnad på Mästermyr.

Vi vill i sammanhanget uppmärksamma domstolen på hur Naturvårdsverket bedömer kvaliteten på en fågelstudie i samband med prövning av vindkraft. Naturvårdsverket skriver i yttrande 2012-01-17 (Ärendenr NV-10557-11) angående planerad vindkraftspark i Umeå kommun (bilaga 1); *"Undersökningarna ligger inte heller i linje med tidigare väldokumenterad kunskap. Den fågelutredning som gjorts inför utbyggnadsplanerna fokuserar främst på kollisionsrisker. Barriäreffekter samt störning och bortträngning från naturliga habitat och häckningslokaler samt habitatförluster nämns inte. Vi menar att denna studie i stället för att neutralt redovisa fakta från inventeringarna drar alltför lättvindiga slutsatser om risker och påverkan och den kan inte tjäna som ett fullständigt underlag för en bedömning av de sammantagna effekterna på fågellivet."*

GOF menar att det finns stora likheter mellan Umeåärendet (NV-10557-11) och Mästermyr gällande brister i underlaget för bedömning av den sammantagna effekten på fågellivet. **Precis som Naturvårdsverket i Umeåfallet menar vi att Vattenfall AB och Nilssons studie istället för att neutralt redovisa fakta från inventeringarna drar allt för lättvindiga slutsatser om riskerna och påverkan på fågellivet och inte kan fungera som ett fullständigt underlag för en bedömning.**

Angående vattendirektivet

Vattenfall AB redovisar i sitt yttrande att det "enligt muntlig uppgift från Länsstyrelsen" inte finns några konkreta planer på att anlägga våtmarker i eller i närheten av Mästermyr i syfte att uppfylla vattendirektivets intentioner. GOF vill därmed hänvisa till Länsstyrelsens egen omfattande utredning (Läge för våtmarker. Landskapsekologisk plan för anläggning och restaurering av våtmarker. 2008) som pekar ut flera områden på

Mästermyr och intilliggande Mellingsmyr som föreslås bli våtmark i enlighet med målet att uppnå vattendirektivets krav. Det finns ingen presenterad information från Länsstyrelsen som anger något annat. Det kan om utredning visar att det är möjligt och om markägarna i berört område medger, bli aktuellt med anläggande av våtmark i det område Vattenfall AB nämner. Men med anledning av de betydande vattenmängder som behövs för att uppnå önskad effekt för aktuellt avrinningsområde är det högst tveksamt om det är genomförbart att endast anlägga en våtmark i utloppet. Länsstyrelsens muntliga framställning till Vattenfall AB ska snarare tolkas som att det för närvarande antas finnas större möjligheter, utifrån markägarförhållandet, att anlägga våtmark i nämnda område än på Mästermyr. Det finns således varken en uttalad ambition eller någon utredning eller annat underlag som pekar på att våtmarker inte ska anläggas på Mästermyr – tvärtom talar den kunskap som finns om att det i enlighet med vattendirektivet ska anläggas våtmarker i Mästermyr. Vi avfärdar därför både underlaget till och rimligheten i Vattenfall AB:s framförda beskrivning av situationen.

Angående fladdermöss

Vi återoppar vad vi tidigare framfört i ärendet avseende fladdermusfaunan, bl.a. i "Överklagande av beslut dnr 551-4006-09" (sid 18–20). Vi vill dock göra några tillägg och besvara det Vattenfall AB framför i sitt yttrande.

I *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss – en syntesrapport* (Rydell m.fl. 2011), beskrivs under kapitel 8.2 att förekomst av fladdermöss i ett område kan öka efter att vindkraftverken byggts och att i förväg beskriva förekomst och beteende ibland kan misslyckas. Det viktigaste är därför att undvika exploatering i riskfyllda områden, vilket beskrivs i kapitel 8.1 i rapporten. GOF har tidigare redogjort för fladdermusfaunan och bristerna i Vattenfall AB:s beskrivning och bedömning av påverkan.

Syntesrapporten anger också att de negativa effekterna kan reduceras om verken stängs av under känsliga perioder och om sådana villkor ställs vid tillståndsgivning kan eventuell minskning i elproduktion finnas med i kalkylen från början. Åtgärden att stänga av verk tillämpas på flera håll i världen och sker i Sverige med stöd av 11 kap 8 § miljöbalken, vid vattenkraftverk för att reducera skador på vandrande fisk. Studier på effekter av avstängning av vindkraftverk har visat att åtgärden har positiv effekt för fladdermusfaunan (t.ex. Arnett m.fl. 2010., Baerwald, m.fl. 2009). **Hoten mot fladdermusfaunan har inte beaktats tillräckligt i tillståndsprövningen och denna typ av möjliga villkor har inte tillämpats.** I Länsstyrelsens yttrande (2011-03-28) nämns denna åtgärd men helt utan relevans då det varken framgår att detta antas ha betydelse i det aktuella fallet eller finns angivet som villkor i tillståndet.

Vattenfall AB anger att det finns en analys av fladdermusfaunan som bilaga i miljökonsekvensbeskrivningen. Det är inte helt klart vad Vattenfall AB egentligen avser. I MKB:en (kap 4.3.7 sid 26–27) står om fladdermöss. Där refereras till en inventering (Ahlén 2006) som utförts i annat sammanhang. **Professor Ingmar Ahlén som utfört inventeringen och beskrivit fladdermusfaunan beskriver själv i ett särskilt yttrande (se bilaga 1 i GOF:s yttrande till Mark- och miljödomstolen 2011-04-28) att man inte kan dra de slutsatser Vattenfall och Länsstyrelsen gör, baserat på de få (3 stycken) inventeringspunkterna i aktuellt område. Ahlén kritiserar Vattenfall AB och Länsstyrelsen för deras beskrivning och rekommenderar att vindkraftsprojektet inte genomförs bland annat på grund av just hänsyn till fladdermusfaunan.**

I MKB:en (kap 6.6.7 sid 40) skriver Vattenfall att de låtit bedöma effekten på fladdermusfaunan av vindkraftverken vilket uppges ska finnas som "bilaga 6-6". Denna bilaga har GOF inte fått ta del av och den går inte att finna på Vattenfall AB:s hemsida. Likaså gäller för utlåtandet i det kompletterande yttrandet som Vattenfall AB refererar till.

Vattenfall AB:s hemsida:

<http://www.vattenfall.se/sv/mastermyr-vindkraftpark.htm>

Miljökonsekvensbeskrivningen:

http://www.vattenfall.se/sv/file/MastermyrMKB2009_11335460.pdf

Vi antar att det är Gerells utlåtanden som Vattenfall AB avser. Vid inventeringen från 11/9 2009 gjordes observation av passerande nordisk fladdermus i numerär på 100-tals individer i timmen, vilket är en anmärksingsvärt högt antal. Det är den art i Sverige som drabbats av vindkraftverk i störst omfattning (Ahlen muntligen, Rydell m.fl 2011).

Sådana strömningar som över hundra individer i timmen är extremt ovanliga för inlandslokaler och kan närmast jämföras med mycket viktiga kustlokaler, vilket indikerar att Mästermyr utgör ett viktigt område för fladdermöss. Dock är fladdermusinventeringarna på Mästermyr så bristfälliga att det inte kan anses utgöra ett fullgott underlag. Det data som finns, tillsammans med vetenskaplig litteratur angående hur fladdermöss påverkas av vindkraft, ger tydliga indikationer på att fladdermusfaunan kommer att påverkas mycket negativt om vindkraftverk uppförs på Mästermyr. Dels ökar dödligheten markant om man uppför vindkraftverk nära viktiga fladdermuslokaler (Baerwald & Barclay 2009), som exempelvis Mästermyr. Det ska också påpekas att de vindkraftverk som kommer att uppföras på Mästermyr kommer att orsaka högre dödlighet hos fladdermöss jämfört med andra vindkraftstyper, enligt vetenskapliga undersökningar. Till exempel ökar antalet fladdermöss som kolliderar med vindkraftverk exponensiellt med höjden på vindkraftverken (Barclay m.fl. 2007), vilket betyder att den typ av vindkraftverk som planeras att uppföras på Mästermyr kommer att orsaka mycket större påverkan på fladdermusfaunan jämfört med mindre vindkraftverk.

I *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss – en syntesrapport* (Rydell m.fl 2011) föreslås en modell för att lokalisera lämpliga områden för vindkraft för att minimera påverkan på fåglar och fladdermöss. Författarna skriver: *“Det finns en modell (Ahlén 2010a) som kan vara behjälplig vid handläggning av vindkraftärenden. Föreslagna lokaliseringar bedöms som a) högriskläge, där man redan från början kan förutse betydande negativa effekter på fåglar eller fladdermöss, b) osäkert läge, där man inte kan göra någon kvalificerad bedömning utan fältundersökning och/eller kontrollprogram, eller c) lågriskläge, där riskerna bedöms som ringa.”* **Om man applicerar denna modell på Mästermyr skulle hela området klassas som ett högriskområde gällande påverkan på fladdermus- och fågelfaunan, med den kunskap vi har idag och därför inte kan anses vara lämplig för vindkraftsutbyggnad.**

Övrigt

Mot bakgrund av hur Vattenfall AB utrett och presenterat projektet liksom agerat i processen, är det enligt vår bedömning en fråga om att det inte uppfyller hänsynsreglerna i miljöbalken (2 kap 2 § och 3 § MB). Där anges att den som avser att bedriva verksamhet som omfattas av balken ska skaffa sig nödvändig kunskap, vidta åtgärder för att förhindra skador samt använda bästa möjliga teknik. Enligt vår bedömning uppfyller inte Vattenfall AB dessa krav. Bolaget har till exempel uppenbart brustit i det som avser att man är skyldig att skaffa sig nödvändig kunskap och bolaget har även valt att inte använda befintlig kunskap om området liksom inte använt den vetenskapligt publicerade kunskapen som finns i ämnet.

22 kap 1 § p 4 miljöbalken, anger att ansökan om att få bygga en vindkraftanläggning ska innehålla förslag på skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått. 6 kap 7 § p 2 miljöbalken, anger samma sak även för MKB:en. 22 kap 1 § p 5 miljöbalken, anger att förslag på hur verksamheten skall kontrolleras ska ingå.

Naturvårdsverket skriver (<http://www.naturvardsverket.se/sv/Start/Verksamheter-med-miljopaverkan/Energi/Vindkraft/Webbvagledning-om-MKB-for-vindkraftprojekt/kontrollprogram-och-uppfoljning/>) att *“För att urskilja en eventuell*

miljöpåverkan, behövs inventeringar av situationen före, under och efter anläggningens uppförande. Det är viktigt att redan vid planeringen av en anläggning lägga upp en plan för dessa studier. Planens innehåll och omfattning är helt beroende av var anläggningen planeras, vilka värden som finns på platsen samt storleken på anläggningen.”

Vi ser inte att detta upplägg finns med i Mästermyrårendet. Den förstudie som Vattenfall AB låtit utföra uppvisar sådana brister att den omöjligen kan fungera i detta avseende. Syftet med Vattenfall AB:s studie var att kunna användas som underlag för bedömning av tillåtlighet. **Studien är av undermålig kvalitet och att den dessutom skulle användas som underlag för analys av eventuell påverkan i ett kontrollprogram, genom att beskriva situationen före anläggningens uppförande, är uteslutet.**

SVAR PÅ AKTBILAGA 16 YTTRANDE FRÅN LÄNSSTYRELSEN

GOF noterar att Länsstyrelsen nu fastslår att den tar hänsyn till häckande örnar genom att tillämpa skyddsavstånd (buffertzoon) runt örnbönan med 2 km. Vi vill särskilt poängtera att detta alltså är en ny inställning vid Länsstyrelsen i Gotlands län. Tidigare har Länsstyrelsen inte tillämpat något skyddsavstånd till örnbönan, vilket även varit fallet i detta ärende (se tidigare handlingar i detta mål). Om MPD vid Länsstyrelsen i Gotlands län också tillämpar en ny linje vad beträffar buffertzoner är dock inte känt.

Angående örnar

Länsstyrelsen uppger felaktigt att Sveriges Ornitologiska Förening rekommenderar 2 km skyddsavstånd från örnbönan. Korrekt skyddsavstånd är minst 3 km (se SOF:s vindkraftspolicy). Möjligen beror detta fel på att Länsstyrelsen använt felskrivningen i den bilagda syntesrapporten (Rydell m.fl. 2011) där skyddsavståndet uppges vara 2–3 km. Länsstyrelsen motiverar inte varför den valt den nedre gränsen (2 km istället för 3 km) i den rekommendation som hänvisas till.

MPD i Länsstyrelsen i Uppsala län rekommenderar en skyddszon på 3 km med förtydligandet att detta avstånd ibland kan behövas utökas, i ett beslut (Dnr: 551-8480-09) om en vindkraftsutbyggnad vid Forsmark (bilaga 2). Denna bedömning ligger i linje med vad vi framfört i detta ärende och MPD vid Länsstyrelsen i Uppsala län hänvisar till erkänd internationell praxis om att det ska finnas skyddsavstånd mellan havsörnbönan och vindkraftverk.

Länsstyrelsen uppger att det inte finns information om att örnbönan finns inom 2 km från vindkraftverken. Detta är missvisande. Vi har på ett tidigt stadium i ärendet uppmärksammat Länsstyrelsen på förekomst av örn och beskrivit olämpligheten av att exploatera området med vindkraft mot bakgrund av bland annat detta förhållande. Det är således ingen ny information utan den har funnits tillgänglig under hela processen. Vi har muntligen och i brev (t.ex. 2009-01-06) meddelat både Länsstyrelsen och Vattenfall AB om förekomsten av bl.a. örnar. Vad beträffar detaljerad information om förekomstuppgifter för hotade och/eller känsliga arter, är det angeläget att sådan kunskap inte finns tillgänglig offentligt. Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 20 kap 1 § anger att *“Sekretess gäller för uppgift om utrotningshotad djur- eller växtart, om det kan antas att strävanden att bevara arten inom landet eller del därav motverkas om uppgiften röjs.”* Även om lagen inte är tillämplig för ideella handlingar, hanterar vi sådan information i enlighet med syftet med lagen, vilket innebär att uppgifter om exakt lokalisering av boplatser inte offentliggörs eller hanteras på ett sätt som riskerar att skada örnarna eller deras boplatser. Eftersom örnars revir kännetecknas av lång kontinuitet ökar riskerna i jämförelse med om de istället varierat val av boplatser. I Åtgärdsprogram för kungsörn (Hjernquist 2011) står *“Störningar och ökad mortalitet (t.ex.*

genom förföljelse) kan snabbt påverka den för närvarande positiva trenden.”

Vidare står att *“De allvarligaste hoten är orsakade av mänsklig aktivitet och utgörs av förföljelse och störning, kollisioner med trafik (främst tåg), krafledningar och transformatorer, vindkraftsutbyggnad, skogsbruk och blyförgiftning.”*

Förföljelse är ofta riktad mot vuxna individer vilket gör att dödlighetsfaktorn troligen är allvarligare än till exempel trafikdöd och eldöd som oftare drabbar ungfåglar (Watson & Whitfield, 2002).

I åtgärdsprogrammet står om störningar vid häckningsplatser *“Störningar som sker genom medvetna besök vid boplatser, till exempel av fotografer, (se Figur 14) och ornitologer, i egen regi eller genom kommersiell verksamhet, är ett aktuellt problem som även bedöms utgöra ett ökande hot i samband med ökat intresse genom ny och förbättrad teknisk utrustning och ökade möjligheter för publicering av alster.”*

Det är mot bakgrund av att MPD och Länsstyrelsen inte tillämpat några skyddsavstånd till örnböns vid vindkraftsutbyggnad på Gotland (inklusive detta ärende fram tills nu), som vi gjort bedömningen att, utifrån ovanstående hotbild och praxis av hantering av känsliga uppgifter, inte publicera någon detaljerad information om örnarnas exakta boplatser. Projekt havsörn och Kungsörn Sverige har kännedom om och kan verifiera häckningsplatserna.

Länsstyrelsen (och MPD) har dock inte någon gång under ärendet kontaktat GOF för att diskutera situationen gällande örnar eller andra fågelarter. Samtliga vindkraftverk som beviljats i tillståndet ligger inom 2 km från örnböns. Att Länsstyrelsen nu väljer att beskriva det som att den inte känner till förekomst av örnböns inom 2 km från den planerade vindkraftsparken och samtidigt redovisar att den har ståndpunkten att sådant skyddsavstånd tillämpas, ser vi som förvånande och märkligt. Vi har även kontaktat nuvarande ansvarig chef på Länsstyrelsen i specifikt denna fråga, men vi har inte fått någon återkoppling.

Hänsyn till kungsörn vid vindkraftsutbyggnad är nödvändig för att kunna uppnå målen som fastställts i Åtgärdsprogram för kungsörn (Hjernquist, 2011) och för att kunna uppnå riksdagens målsättning i den sammanhållna rovdjurspolitiken som bl.a. slår fast att kungsörnen ska utvecklas utan mänsklig påverkan och att regionala bestånd inte får minska. På samma sätt är hänsyn till havsörn vid vindkraftsutbyggnad nödvändig för att uppnå målen som fastställts i Åtgärdsprogram för havsörn (Helander 2009). För vidare utveckling kring denna fråga se tidigare handlingar från GOF i ärendet.

När det gäller hänsynstagande till hotade och/eller känsliga arter som t.ex. kungsörn ska både historiska, befintliga och tänkbara framtida boplatser och revir beaktas, vilket också beskrivs i Åtgärdsprogram för kungsörn (Hjernquist, 2011). I aktuellt fall finns både tidigare boplatser (historiska revir) liksom tänkbara framtida boplatser och vi menar att detta tillsammans med befintliga häckningar och förutsättningar måste beaktas och borde varit grund för en mer genomtänkt analys och bedömning av Länsstyrelsen. Även flygkorridorer och jaktrevir måste tas hänsyn till. För ytterligare resonemang och hänvisning till vetenskaplig litteratur avseende denna fråga, se kommentarer på Vattenfall AB:s yttrande (se ovan). **GOF anser att det är nödvändigt, för att följa svensk lagstiftning och EU:s direktiv, att buffertzoner till örnböns tillämpas på Mästermyr. Det är önskvärt att sådana även anpassas till de lokala förhållandena och befintlig kunskap om hur örnarna utnyttjar området, vilket inkluderar förutom borevir även vilo- och födosöksområden liksom de frekventa flygkorridorerna till dessa.**

Länsstyrelsen har tidigare i målet refererat till två källor som stöd för sitt beslut. Länsstyrelsen skriver i sitt yttrande att den vill uppmärksamma domstolen på den ena källan, som Länsstyrelsen uppger var preliminära synpunkter från Vindvals syntesrapport. Detta stämmer inte. Den powerpoint-presentation som Länsstyrelsen avser var istället en privat visning på Högskolan i Visby. Föreläsaren Martin Green skriver i e-post 2012-03-07 följande angående denna presentation: *“När de (Högskolan)*

bjuder in mig gör de det i egenskap av att jag är Martin Green, med vissa kunskaper i ämnet. Inget annat.”

Powerpoint-utskriften innehåller dessutom inte sådant stöd som Länsstyrelsen antar, och kan heller inte återbeskrivas då presentationen var muntlig och det i målet inte finns återgivet vad som egentligen sades. Det är, enligt vår uppfattning, inte tillräckligt för att användas som underlag för beslut – särskilt inte då det finns att tillgå publicerad vetenskaplig kunskap i ämnet. Den andra källan, professor Ingemar Ahléns artikel, väljer Länsstyrelsen att inte kommentera i sitt yttrande. Den källan var, vilket framkommit tidigare, felciterad och författaren har även själv skrivit inlaga i målet mot Länsstyrelsens feltolkning av hans artikel och där författaren dessutom starkt avråder från att bygga vindkraft i Mästermyr. GOF är fortfarande starkt kritisk till Länsstyrelsens bristfälliga faktaunderlag och att den i stort saknar referenser och bevisligen har feltolkat referenser för beskrivningen av fågelfaunan liksom till underlaget för sin bedömning.

I rapporten *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss – en syntesrapport* (Rydell m.fl. 2011), som Länsstyrelsen bilagt, står följande om skyddsavstånd (buffertzoner): *“Zonerna ska ses som en rekommendation som man kan använda sig av om man vill minimera riskerna och som utgångspunkt för vidare studier och diskussioner av de lokala förhållandena.”* Rapporten fastslår att zonerna inte är optimala utan kan behöva justeras efter hur enskilda par utnyttjar reviret (t.ex. utökas där fåglarna regelbundet rör sig längre från boet i en viss riktning). Vid Mästermyr är förhållandet att det öppna landskapet fungerar som jakt-, födosöks- och rastområde medan det är skogspartierna i kanterna som används för boplatser. Därtill finns flera flygkorridor som direkt passerar de planerade vindkraftverken. Om Länsstyrelsen tillämpat SOF:s rekommendation liksom det som står i syntesrapporten skulle skyddsavståndet varit minst 3 km i de öppna ytorna vid Mästermyr.

Hur kungsörnar utnyttjar revir beror på de lokala förhållandena, alltså hur framför allt landskapet och födotillgången ser ut kring reviren. I Åtgärdsprogram för kungsörn står: *“Studierna om hur stort område kungsörnen födosöker i finns i kapitlet Livsmiljö och kan ge en vägledning om att nödvändiga skyddsavstånd.”* Dessa studier visar att häckande kungsörnar i snitt jagar 3,5 km från boplatserna och sällan längre än 6 km (Marzluff, 1997) och på Gotland kan häckande kungsörn jaga längre än 7 km från boet (Hjernquist opubl.). I Skottland skedde mer än 50 % av kungsörnsaktiviteterna inom 3 km från boplatserna (McGrady, 1997). För att illustrera förhållandet på Mästermyr kan man utgå från observationer av de adulta kungsörnarna i området, vilka utnyttjar områden frekvent upp till 3,5 km från boplatserna.

Vad gäller havsörn, som Länsstyrelsen inte alls nämner i sitt yttrande berörs den beviljade vindkraftsparken av både skyddszonen (2 km) för revir liksom den dagliga flygkorridor som används vid födosök. Vi vill i detta sammanhang särskilt påpeka att Vattenfall AB:s studie exkluderat detta – vilket givetvis påverkar beskrivningen av fågelfaunan i området och bedömningen av påverkan. Det visar ytterligare på bristerna i studien. Det bör även påpekas att havsörnar ofta kan jaga betydligt längre från boet än 2 km. På Gotland jagar örnar frekvent (flera gånger per dag) på 10 km avstånd från boplatserna, vilket gäller inte minst för de individer som berörs i detta ärende. Hur ett havsörns- respektive kungsörnspar utnyttjar reviret och hur hänsyn bör anpassas till detta illustreras i bilaga 3.

Det finns inga studier (i världen) som tyder på att kollisionrisken för rovfågel vid en vindkraftspark minskar med tiden. Istället visar studier på att skadefrekvensen är oförändrad eller ökande. Detta finns även beskrivet i syntesrapporten (sid 37). För långlivade och relativt fåtaliga arter, som t.ex. kungsörn och havsörn, är risken stor att effekten av sådan dödlighet i ett område på sikt leder till nedgång i populationen då området blir en så kallad “sink population” (nya individer ersätter de som dör och dödligheten utarmar successivt beståndet). Kungsörnen är fåtalig och en långlivad art där även svag ökning av dödlighet kan få stor negativ påverkan på populationen (se t.ex. Carrete m.fl. 2009). Där till ackumuleras negativa effekter över tid vid

vindkraftsetableringar vilket leder till eskalerad negativ påverkan över tid (se t.ex. Stewart m.fl 2007).

Som framgått i de yttrande som GOF skrivit i ärendet och målet har det inte gjorts en korrekt beskrivning av fågellivet i området och det har inte gjorts någon ordentlig undersökning. Bedömningen som Vattenfall AB och Länsstyrelsen gjort av påverkan på fågelfaunan i området är bristfällig, undermålig och saknar information om bl.a. förekomst av häckande rovfågel inom området och kan inte anses vara objektiv. Detta förhållande gäller även för bedömningen av effekter på populationsnivå. I detta sammanhang bör det särskilt påpekas att bristen avser inte bara kollisionriskerna utan också påverkan genom habitatförlust och barriäreffekter. Vattenfall AB och Länsstyrelsen har inte beaktat den kumulativa effekten. Därmed har underlaget för vindkraftsutbyggnad på Mästermyr många likheter med Umeåärendet (NV-10557-11) som kritiserats hårt av Naturvårdsverket (bilaga 1). **Precis som Naturvårdsverket i Umeåärendet menar vi att underlaget gällande fåglar istället för att neutralt redovisa fakta från inventeringarna drar allt för lättvindiga slutsatser om riskerna och påverkan på fågellivet och inte kan fungera som ett fullständigt underlag för en bedömning.**

Länsstyrelsen har tidigare i målet redogjort för att den bedömer att uppförande av vindkraft sannolikt kommer att leda till att örnar dödas. Länsstyrelsen skriver i yttrande 2011-03-28 följande; *“uppförandet av en vindkraftpark på Mästermyr kommer helt säkert att leda till att ett antal fåglar dödas och sannolikt då även enstaka rovfåglar, bl.a. kungsörnar.”* Även MPD gör den bedömningen och skriver i sitt beslut följande: *“...bedömer dock att om den planerade anläggningen uppförs, detta sannolikt kommer att leda till att enstaka havs- och kungsörnar skadas eller dödas.”* MPD skriver vidare i sitt beslut: *“Miljöprövningsdelegationen har konstaterat att det finns risker med verksamheten för djur- och fågellivet, i synnerhet för stora rovfåglar. Delegationens bedömning av verksamhetens tillåtlighet på platsen har bl.a. gjorts mot bakgrunden av att havs- och kungsörnar sannolikt skulle skadas eller dödas även om anläggningen uppfördes på annan plats på Gotland där terrängen är öppen eftersom det finns häckande havs- och kungsörn över praktiskt taget hela Gotland.”*

Länsstyrelsen och MPD konstaterar att det helt säkert kommer att dödas ett antal fåglar (bl.a. örnar) av vindkraftverken men har trots det inte bedömt att det ska prövas utifrån artskyddsförordningen (2007:845). För dispens från förordningen krävs att det gjorts en grundlig analys av effekterna då dispensen inte får leda till att artens bevarandestatus äventyras. Om en dispens villkoras med kompensationsåtgärder får det ske för förluster av miljöer men inte där verksamheten förväntas döda individer som omfattas av förordningen. I MPD:s beslut liksom Länsstyrelsens yttranden står att det ska utredas vilka åtgärder som kan göras för att kompensera för rovfågeldöd som verksamheten orsakar. Vi har tidigare i målet ifrågasatt detta och vi konstaterar att Länsstyrelsen ännu lämnat frågan obesvarad om hur den tolkar lagstiftningen och vad den grundat bedömningen på. Då dessa arter avsiktligt störs och deras viloplats och fortplantningsplatser skadas eller förstörs krävs dispens enligt 14 § artskyddsförordningen. Vi ser inte att det finns utrymme för någon sådan dispens i detta ärende. Eftersom Länsstyrelsen och MPD också gjort en liknande bedömning kring riskerna borde artskyddsförordningen ha tillämpats. **GOF anser att uppförande av vindkraftverk i området strider mot 2 kap 6 § miljöbalken och 4 § artskyddsförordningen och tillstånd kan därför inte ges.**

I tillståndet som MPD givit Vattenfall AB för uppförande av vindkraftverk, står i ”Uppskjuten fråga, utredningsvillkor” (sid 2) att bolaget ska utreda vilka skydds- och kompensationsåtgärder som bör göras för att motverka och kompensera för fågeldöd. I beslutet står att ”Förslagen ska tas fram i samråd med Länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och GEAB” (Gotlandsenergi AB). Vi ifrågasätter detta villkor i beslutet, mot bakgrund av bristerna i underlaget för beslutet, vilket redovisats i olika avseenden. Den kompensation som handlar om att isolera elledningar (för att minska eldöd hos fåglar) innebär att åtgärderna i sådana fall skulle genomföras i direkt beroende av utomstående (bolag som inte ingår i ansökan och beslut). Vi har inte

delgivits någon information eller dokumentation som visar att det skulle finnas något bindande avtal med nämnda bolag kring denna fråga. Vi ifrågasätter därför att det finns lagligt utrymme för MPD att i beslut omfatta ett annat bolag (GEAB) som inte är delaktig i ansökan om miljötillstånd. Vår uppfattning är vidare att ett sådant villkor inte kan binda utomstående till att genomföra detta, vilket gör att villkoret i beslutet rimligen inte kan vara giltigt. Om regelverket ska utformas för att förhindra att fåglar dödas genom strömgenomgång måste ellagen (1997:857) sannolikt ändras. En sådan önskan finns, liksom att det bör utredas om oisolerade transformatorer kan bedömas som oaktsamhetsbrott (se t.ex. Åtgärdsprogram för kungsörn). Men den här typen av frågeställningar ska inte sammanblandas med kompensationsåtgärder för vindkraftsutbyggnad.

Vi vill även belysa att dödlighet vid örnrevir kan ha en större negativ effekt än dödlighet som sker utanför reviren. Det beror på att det är vuxna individer som i större utsträckning dödas. Populationstillväxten hos långlivade fågelarter som kungsörn, påverkas i stor utsträckning av dödligheten hos vuxna individer medan dödligheten hos ungfåglar normalt inte har lika stor påverkan (Whitfield m.fl., 2004). Förföljelse är ofta riktad mot vuxna individer vilket gör att dödlighetsfaktorn troligen är allvarligare än till exempel trafikdöd och eldöd som oftare drabbar ungfåglar (Watson & Whitfield, 2002). Det är även mot bakgrund av detta som eventuella kompensationsåtgärder, i form av t.ex. isolering av elledningar, ska bedömas.

Enligt miljöbalken skall tillsynsmyndigheten anmäla överträdelse av bestämmelserna i balken, om det finns misstanke om brott. **Vi bedömer att Länsstyrelsen i Gotlands län bryter mot 26 kap 2 § miljöbalken, då myndigheten inte anmält ärendet till polis- eller åklagarmyndighet för utredning.** Misstanken om brott i enlighet med ovanstående består i att tillstånd givits för en verksamhet som Länsstyrelsen och MPD bedömer kommer att skada eller döda fågelarter som kungsörn och havsörn. Tillståndet kan därför strida mot både miljöbalken och artskyddsförordningen, vilket bl.a. GOF har uppmärksammat Länsstyrelsen på. Länsstyrelsen borde därmed ha anmält händelsen till polis- eller åklagarmyndighet även då brottsmisstanke gäller sådant som utförts av Länsstyrelsen. Länsstyrelsen och MPD har inte heller motiverat i beslut eller yttranden varför verksamheten kan tillåtas utan att prövas mot nämnda lagstiftning.

Angående övriga fågelarter

Områdets betydelse för fågel finns beskrivet i tidigare handlingar i ärendet/målet. I syntesrapporten (Rydell m.fl. 2011. Sid 59) som Länsstyrelsen bilagt finns Mästermyr presenterad som viktig lokal för koncentrationer av andfågel (gäss). Vi noterar att Länsstyrelsen inte nämnt något om detta i något av sina yttranden. Inte ens i myndighetens senaste yttrande finns detta med trots att syntesrapporten bilagts. Mästermyr uppfyller kriterierna för en internationellt viktig lokal för den vitkindade gåsen (rastplats för minst 1 % av populationen). Därtill är inventeringen och beskrivningen av flera andra fågelarter bristfällig eller saknas helt i Vattenfall AB:s studie. Länsstyrelsen borde ha uppmärksammat och beaktat detta, särskilt då det påpekats.

Angående jäv

Länsstyrelsen skriver att frågeställningarna i överklagandet har behandlats av Miljöprövningsdelegationen (MPD) samt Mark- och miljödomstolen. Vi finner ingenstans att någon av dessa instanser har beskrivit något om jävsförhållanden eller otydlighet/oklara roller i beslutsprocessen. Vi avfärdar Länsstyrelsens beskrivning och vidhåller att det finns allvarliga tveksamheter kring MPD:s och Länsstyrelsens hanteringen av ärendet.

I förordning (2011:1237) om miljöprövningsdelegationer (MPD) som träder i kraft 1 juni 2012 har MPD i Stockholms län övertagit funktionen på Gotland. Att det funnits och finns kritik mot MPD är känt, vilket också föranlett propositioner och beslut om förändring. Ett

grundproblem som identifierats är att det finns oklarhet mellan Länsstyrelsens och MPD:s olika roller. Att MPD i Gotlands län nu överförs till Stockholm är ett led i åtgärder för att förbättra detta. Gotlands län är det minsta länet i Sverige och har därmed en liten länsstyrelse. För att verksamheten ska fungera bra och sårbarheten i verksamheten minska har olika arbetsmodeller testats, under 2005–2012 tillämpades en teamorganisation. Modellen var utsatt för kritik både internt och externt och sedan februari 2012 har en ny modell införts.

Regeringen gav 2009 Statskontoret i uppdrag att utföra en utvärdering av Länsstyrelsen i Gotlands län (Länsstyrelsen i Gotlands län – en myndighetsanalys 2009:10). I Statskontorets analys till regeringen står: *“Jämfört med genomsnittet för samtliga länsstyrelser förefaller Länsstyrelsen i Gotlands län ha en något lägre andel överklagade beslut, men har samtidigt den högsta andelen ändrade beslut av sådana som har prövats i högre instans.”*

I rapporten skriver Stadskontoret: *“Jämfört med övriga länsstyrelser har Gotland den högsta andelen ändrade beslut av dem som prövats under både åren 2007 och 2008. För samtliga länsstyrelsen ändrades i genomsnitt vart åttonde prövat beslut i högre instans. Det kan möjligen vara så att Länsstyrelsen i Gotlands län har sämre underbyggda beslut.”*

Sårbarhet och bristande kompetens hos Länsstyrelsen i Gotlands län har påpekats från externt håll men också av myndigheten själv, vilket också Stadskontorets rapport belyser. Det finns önskemål om kompetenshöjning och breddning men det saknas en plan hos Länsstyrelsen för kompetensförsörjningen. Vidare står i Stadskontorets analys av Länsstyrelsen i Gotlands län: *“När en verksamhet har liten omfattning och hanteras av en eller ett fåtal tjänstemän kan kontakterna med enskilda företrädare för en målgrupp lätt bli av personlig karaktär. En tjänsteman kan också tvingas fungera i flera av Länsstyrelsens roller gentemot samma brukare. Även i relationen till den enda kommunen i länet blir Länsstyrelsens litenhet ibland påtaglig. Länsstyrelsen har ingen policy för hur man ska hantera jävliknande situationer.”*

GOF menar att det finns brister inom Länsstyrelsen i Gotlands län som påverkat beslutet, vilket vi ser som en del i ovan beskrivna allmänna brister. Det aktuella beslutet om Mästermyr är dåligt underbyggt och myndigheten har inte på ett tillfredsställande sätt konsulterat externa experter men även avstått liksom bortsett från nödvändigt faktaunderlag. Länsstyrelsen och MPD har i ärendet oklara roller. Vi menar att Länsstyrelsen själv belyser detta med sina yttranden och insikten i problematiken tycks därmed saknas på myndigheten. Länsstyrelsens senaste yttrande har också föredragits och undertecknats av samma tjänsteman som berett ärendet och varit handläggare och föredragande i både MPD:s beslut och Länsstyrelsens yttranden därefter. Länsstyrelsens yttrande till Mark- och miljödomstolen den 28 mars 2011 (Dnr 551-297-11) som avstyrker GOF:s överklagan av MPD:s beslut är även undertecknat av tjänstemannens sambo. Länsstyrelsen framför ingen ny information som motsäger vad GOF tidigare framfört i denna del, varför vi hänvisar till tidigare framförda invändningar.

SVAR PÅ AKTBILAGA 19 YTTRANDE FRÅN ENERGIMYNDIGHETEN

Energimyndigheten hävdar att det i tillståndet finns utredningsvillkor som exploitören ska genomföra för att minska störningar på fågellivet och fladdermusfaunan vid Mästermyr. Vi har tidigare efterfrågat vilka kompensationsåtgärder som avses när detta framhållits i målet. Vad gäller isolering av elledningar för att minska risk för örnar att dödas av ström, vilket Länsstyrelsen har uppgett som förslag, finns problem. En sådan åtgärd kan inte vara bindande eftersom det skulle innebära att Vattenfall AB tvingas

genomföra detta på elnät som ägs av annan part. Åtgärden är dessutom orimlig som kompensationsåtgärd eftersom åtgärden, i det fall den är befogad och kan bedömas få önskad effekt, ändå ska ske oberoende av eventuella vindkraftsetableringar. Det kan lika lite vara en kompensationsåtgärd att förbjuda blyanvändning i ammunition för att minska blyförgiftning hos örnar. Omvänt skulle ägare av elnät kunna kompensera för eldödade rovfåglar genom att förhindra vindkraftsutbyggnad på Mästermyr, för att ge exempel på orimligheten i förslaget. Förluster av livsmiljöer genom verksamheten för t.ex. örnar kan inte kompenseras för. Vi konstaterar att det inte presenterats några konkreta förslag eller någon analys kring effekterna och den eventuella nyttan. Idén med kompensationsåtgärder avser att vara ett sista steg, där första steget är att alternativa platser verkligen utretts och visats vara mer riskfyllda. Men kompensationsåtgärder kan heller inte bli aktuellt med mindre än att det föregåtts av utredning av alternativ utformning och omfattning i aktuellt område. Vi vill här betona att detta inte skett i aktuellt ärende varför de i målet lösa beskrivningar av kompensationsåtgärder saknar relevans för att tillstånd ska kunna medges.

För att föreslå kompensationsåtgärd och för att bedöma eventuella följder måste det krävas att det refereras till kända kompensationsåtgärder, vilket inte gjorts. Det finns heller inga beskrivna åtgärder i efterhand (kompensationsåtgärder) som visar att detta är verkningsfullt och i den omnämnda syntesrapporten (Rydell m.fl. 2011. sid 67–68) uppräknas sådana eventuella åtgärder, men de beskrivs som osäkert och tveksamt. Den enda åtgärd som uppges som troligt verkningsfull är att vindkraftverken tas ur drift under känsliga perioder under året – men detta skulle sannolikt inte kunna genomföras av praktiska skäl. Syntesrapporten fastställer följande (sid 64): *“Det finns för närvarande inte mycket man kan göra för att på ett avgörande sätt reducera negativa effekter när väl vindkraftverk byggts på platsen.”* **Syntesrapporten anger att det viktigaste är att undvika vindkraftsutbyggnad i områden med rovfågel samt på platser där större koncentrationer av fågel finns (>1 % av populationen). GOF liksom Vattenfall AB har visat att Mästermyr uppfyller dessa kriterier.**

Energimyndigheten beskriver att området utpekats som riksintresse för vindbruk och anger att avgränsningen är ungefärlig på grund av dåvarande trubbigt instrument. Huvudkriteriet vid utpekande av områden av riksintresse för vindkraft utgår från beräknad medelvind med några undantagskriterier (t.ex. nationalpark, obrutet fjäll och bebyggelseområden). Det har vid utpekandet av Mästermyr inte gjorts någon utredning av naturvärden och hänsyn till detta har inte tagits, vilket GOF påtalat i ärendet. Att området är utpekad som riksintresse innebär enbart att det ska skyddas från annan verksamhet som påtagligt kan skada möjligheterna för vindkraft i området. Utpekandet visar inte att platsen utöver de angivna kriterierna är lämpligt för vindkraft. Områdets lämplighet och möjligheterna för vindkraftsutbyggnad ska därför prövas i det enskilda fallet. Som underlag vid en sådan prövning ska det finnas gediget material och göras välgrundade bedömningar – vi har i ärendet redovisat allvarliga brister och fel i detta avseende. Som förstås delar vi inte den uppfattning som Energimyndigheten uttrycker om att området skulle vara lämpligt att exploatera med vindkraft.

Vi menar att Energimyndigheten inte gjort en korrekt bedömning mot bakgrund av att lämpligheten är hänvisad till Länsstyrelsens beskrivning av fågelfaunan och bedömning av påverkan, vilken har stora brister och är felaktig (se ovan).

SLUTORD

Yttrandena från Vattenfall AB och Länsstyrelsen tillför inte någon ny information som motsäger vad GOF tidigare framfört. Vattenfall AB:s och Länsstyrelsens yttranden styrker istället vad GOF framhåller. Energimyndigheten hänvisar endast till Länsstyrelsens bedömning avseende lämplighet av vindkraftsetablering. GOF har

således oförändrad ståndpunkt och står bestämt fast vid de synpunkter och yrkanden som framställts tidigare i målet och i detta yttrande.

Angående särskilt känsliga och skyddsvärda arter som örnar, har både Vattenfall AB och Länsstyrelsen bortsett från befintlig kunskap om förekomst. Länsstyrelsen anger att den nu tillämpar hänsyn genom skyddsavstånd till örnbö, men det är alltså felaktigt att kunskapen inte funnits tidigare. GOF har initialt och även innan tillståndsansökan inlämnats, hävdat att det finns örnhäckningar och att lokaliseringen är olämplig av detta och många andra skäl. Vattenfall AB och Länsstyrelsen har inte beskrivit någon gång under processen att det är aktuellt med hänsyn till örnar genom t.ex. tillämpning av skyddszon på 2 km. Argumentationen som Länsstyrelsen och Vattenfall AB haft har istället varit att påverkan skulle vara acceptabel även då örnarna drabbas negativt "eftersom det finns fler örnar på Gotland" och att det ska utredas vilka kompensationsåtgärder som kan bli aktuella.

Vi hävdar att det är ett dåligt utnyttjande av naturresurser att tillåta vindkraftsetablering på Mästermyr och att tillståndet därmed inte är förenligt med vad miljöbalkens grundläggande intention är. Miljöbalken beskriver i 1 kap 1§ att balkens syfte "bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl". Det är enligt vår uppfattning inte ansvarsfullt att exploatera detta område med vindkraftverk och det är inte heller nödvändigt att använda detta område för att uppnå miljö- och energimål.

Detta yttrande är granskat av extern vetenskaplig expertis och fastställt av styrelsen.

På uppdrag av styrelsen för
Gotlands Ornitologiska Förening
Visby 20 mars 2012

Måns Hjernquist
Ordförande

Gotlands Ornitologiska Förening
c/o Måns Hjernquist
Sproge Snoder 806
623 44 Klintehamn
Tele: 0498-24 42 63
Mobil: 0702-25 32 91
E-post: gof@blacku.se

Referenser

- Arnett, E.B., Huso, M., Hayes, J.P. & M. Schirmacher, 2010. *Effectiveness of changing wind turbine cut-in speed to reduce bat fatalities at wind facilities*. A final report to the Bats and Wind Energy Cooperative. Bat Conservation International, Austin, Texas.
- Baerwald, E. F., and R. M. R. Barclay. 2009. *Geographical variation in activity and fatality of migratory bats at wind energy facilities*. Journal of Mammalogy 90:1341-1349.

- Baerwald, E.F., Edworthy, J., Holder, M. & Barclay, R.M.R. 2009. *A large-scale mitigation experiment to reduce bat fatalities at wind energy facilities*. Journal of Wildlife Management 73, 1077–1081.
- Bevanger, K., Berntsen, F., Clausen, S., Dahl, E.L., Flagstad, Ø., Follestad, A., Halley, D., Hanssen, F., Hoel, P.L., Johnsen, L., Kvaløy, P., May, R., Nygård, T., Pedersen, H.C., Reitan, O., Steinheim, Y., Vang, R., 2009. *Pre- and Post-Construction Studies of Conflicts Between Birds and Wind Turbines in Coastal Norway (BirdWind)*. Progress Report 2009, In NINA Report. Norsk Institute for Naturforskning, Trondheim, p. 70.
- Barclay, R. M. R., E. F. Baerwald, and J. C. Gruver. 2007. *Variation in bat and bird fatalities at wind energy facilities: assessing the effects of rotor size and tower height*. Canadian Journal of Zoology. 85:381-387
- Carrete, M., Sanchez-Zapata, J.A., Benitez, J.R., Lobon, M. & Donazar, J.A. 2009. *Large scale risk-assessment of wind-farms on population viability of a globally endangered long-lived raptor*. Biological Conservation, 142:2954–2961.
- Helander, B. 2009. Åtgärdsprogram för havsörn 2009–2013. Naturvårdsverket, Stockholm, rapport 5938. <http://www.naturvardsverket.se/bokhandeln>
- Hjernquist, M. 2011. Åtgärdsprogram för kungsörn 2011–2015. Naturvårdsverket, Stockholm, rapport 6430. <http://www.naturvardsverket.se/bokhandeln>
- Lie Dahl, E., Bevanger, K., Nygård, T., Røskaft, E. & Stokke B.G. 2012. Reduced breeding success in white-tailed eagles at Smøla windfarm, western Norway, is caused by mortality and displacement. 145(1): 79-85.
- Marzluff, J.M., Knick, S.T., Vekasy, M.S., Schueck, L.S. & Zarriello, T.J. 1997. *Spatial use and habitat selection of golden eagles in southwestern Idaho*. The Auk 114(4): 673–687.
- McGrady, M.J., McLeod, D.R.A., Petty, S.J., Grant, J.R. & Bainbridge, I.P. 1997. *Golden Eagles and forestry*. Roslin: Forestry Commission Research Information. Report nr Note 292.
- Rydell, J., Engström, H., Hedenström, A., Larsen, J.K., Pettersson, J. & Green, M. 2011. *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss – en syntesrapport*. Naturvårdsverket, Stockholm, rapport 6467.
- SOF:s vindkraftspolicy. <http://www.sofnet.org/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/vindkraft/sofs-vindkraftspolicy/>
- Stadskontoret. *Länsstyrelsen i Gotlands län – en myndighetsanalys*. 2009:10. <http://www.statskontoret.se/upload/publikationer/2009/200910.pdf>
- Stewart, G.B., Pulli, A.B. & Coles C.F. 2007. *Poor evidence-base for assessment of windfarm impacts on birds*. Environmental Conservation 34: 1-11.
- Watson, J. & Whitfield, P. 2002. *A conservation framework for the Golden Eagle (Aquila chrysaetos) in Scotland*. J Raptor Res 36(1): 41–49.

Bilagor

Bilaga 1: Yttrande NV-10557-11. Naturvårdsverket.

Bilaga 2: Beslut Dnr: 551-8480-09. Miljöprövningsenheten, Uppsala län.

Bilaga 3: Grafik över örnrevir.